

SOCIOLOGY AND SOCIETY

DOI 10.51582/interconf.7-8.10.2021.017

Malinche Diana- Mihaela

Doctorand Școala Doctorală de Științe Juridice, Politice și Sociologice,
Universitatea de Stat din Moldova

STEREOTIPURI ȘI PREJUDECATĂ. ATITUDINI INDIVIDUALE SAU DE GRUP?

***Rezumat:** Stereotipurile și prejudecata sunt reprezentări sociale de tip tradiționalist emise de indivizi, cu sens negativ și discriminatoriu. Acestea permit evidențierea și valorizarea atât individuală cât și la nivel de grup prin raportare la alte entități de referință percepute ca negative, cu scopul de a crește stima de sine a membrilor unui grup social. Natura socială și psihologică a acestor reprezentări este deosebit de complexă, după cum vom evidenția în cele de mai jos.*

***Cuvinte-cheie:** stereotip, prejudecată, discriminare, individ, grup social*

Introducere:

Pornind de la direcția actuală în care se îndreaptă societatea noastră, observăm că diferențele sociale dintre indivizi sunt tot mai mari, lăsând astfel suficient spațiu de propagare prejudecăților, stereotipurilor și discriminărilor la adresa celorlalți. După cum vom remarca ulterior, prejudecata și stereotipurile sunt reprezentări sociale, cu caracter tradiționalist, extrem de complexe și dinamice în prezent.

Cuprins:

În ceea ce privește stereotipurile, acestea sunt percepute a fi proiecții sociale de grup, și implicit individuale, cu rol de rezumat mental al volumului semnificativ de informații produse de mediul social.

În lectura de specialitate stereotipurile sunt definite drept ”structuri cognitive și afective obiectivate asupra grupurilor sociale, împărtășite de un număr important de membri ai societății și care apar difuzate într-un mediu politic și social specific, la un moment istoric dat.” [1, pag. 47]

Vedem astfel, că acestea reies din interacțiunile sociale cotidiene urmând apoi a fi aplicate, în mod automat și prescriptiv, în interacțiunile interindividuale viitoare. În acest mod se creează un cadru standardizat prin care indivizii definesc acțiuni, elemente, oameni, anterior interacțiunii nemijlocite cu acestea, în mod inconștient și lipsit de obiectivitate, ca urmare a interacțiunii date. Acest fapt împiedică manifestarea rațiunii și produce procese sociale subiective și superficiale ce conferă o imagine negativă și nedreaptă asupra celorlalți.

Ca și factori ce favorizează transmiterea stereotipurilor în timp, amintim: educația și autoeducația, experiențele de viață și interacțiunile sociale negative, influența mass-mediei asupra populației, drepturile garantate de lege ale persoanelor care trec prin filtrul prejudecăților și stereotipurilor insuficient cunoscute de aceștia, lipsa sancțiunilor și nu în ultimul rând, gândirea tradiționalistă a societății.

Științele sociale însă, exclud interacțiunile sociale din istoricul apariției stereotipurilor și relevă că ”sursa reprezentărilor ostile a celuilalt ar putea fi regăsită în dinamica psihicului, în structura profundă a personalității mai degrabă, decât în cadrul ciocnirilor inerente din viața socială.” [1, pag. 54]

Nu de aceeași părere este însă și Sherif, fondatorul teoriei conflictelor sociale care consideră că ”situațiile competitive sunt principalul levier al stereotipului și prejudecăților.” [ibidem]

Pornind de la coeziunea de grup pe care o creează împărtășirea de convingeri comune sau a unui ansamblu de convingeri sub formă de stereotipuri, unii autori percep în mod extremist natura stereotipurilor fiind de părere că ”acuzațiile conținute în stereotipuri apar ca o raționalizare a agresiunii.” [1, pag. 50]

De altfel, apartenența la grup și gradul de evidențiere ca entitate individuală, este dat chiar de supraevaluarea grupului de referință întocmită de indivizi și subevaluarea celorlalte grupuri. Practic, prin caracterizarea celuilalt în mod negativ, în antiteză cu noi, ne redefinim și ne valorizăm raportându-ne la celălalt. Această valorizare a sinelui nu ar fi posibilă fără existența interacțiunilor sociale deoarece nu ar fi posibilă existența unui termen de comparație raportat la celălalt, care să ne pună sinele în valoarea dorită de noi. Desigur că predispoziția interioară a indivizilor de

a emite prejudecăți are un rol semnificativ, însă suntem de părere că aceasta funcționează interdependent cu interacțiunea la nivel social.

De aceeași părere au fost și pasionații de neuropsihologie ulterior descoperii unei suprapuneri ”între zone ale creierului care servesc la reprezentarea comportamentelor și zone în care comportamentul respectiv se produce... activarea unui stereotip poate avea drept consecință activarea structurilor mentale care ne ajută la formarea reprezentării comportamentului acelor indivizi care aparțin grupului. O asemenea activare poate fi cauza influenței inconștiente asupra comportamentului nostru, acest mecanism constituind un mod rapid de adaptare la mediu și în același timp un instrument de adaptare automată a comportamentului la situație fără a reflecta prea mult.” [1, pag. 62] Prin urmare, caracterul spontan și inconștient al stereotipurilor îngreunează de cele mai multe ori corectarea acestora.

Gradul de integrare la grupul de apartenență, este dependent de succesul asimilării caracteristicilor și modalităților de gândire ale grupului, ”stereotipizarea apărând astfel ca o reprezentare nediferențiată a membrilor unui grup.” [idem, pag. 54]

De aici extragem și caracterul omogenității de grup, caracteristică ce permite adoptarea de pattern-uri universal valabile la nivel de entitate.

Cu riscul de a fi lipsiți de obiectivitate, natura agresivă pe care indivizii o pot conferi stereotipurile este strâns legată de factorii ce contribuie la propagarea ideilor șablon, și în special, de educație și autoeducație. Altfel zis, în mâna persoanelor ce nu trec stereotipurile ostile prin filtrul minții, utilizarea lor devine o armă periculoasă.

Percepțiile negative sau pozitive la adresa unui grup, trec și acestea prin filtrul stereotipurilor, în așa fel încât să percepem întotdeauna negativ indivizii sau grupul cu care intrăm în conflict. Mai mult decât atât, etichetarea celorlalți ne conferă instrumente de predictibilitate, fapt ce ne face să putem controla mai ușor interacțiunile sociale. De altfel, utilizarea de pattern-uri bine împământenite ne permite să vedem societatea într-un mod relativ simplist.

În mod asemănător funcționează și ideea de prejudecată, vehiculată de științele sociale ca fiind ”o expresie a unei atitudini sociale sau a unor credințe defavorizabile ale unor sentimente negative sau ale manifestării unui comportament ostil și

discriminatoriu față de membrii unui grup ca urmare a faptului că aceștia fac parte din acel grup.” [1, pag. 64]

Prejudecata și stereotipul au în comun utilizarea unui pattern sau a unei idei șablon anterior interacțiunii sociale interindividuale. Stereotipurile se dovedesc a fi baza pe care se dezvoltă prejudecata, urmând ca mai apoi cele două să formeze atitudinea ostilă de excludere și respingere a celuilalt.

Pe acest fond, prejudecățile pot fi de mai multe tipuri: afectiv, cognitiv și conativ. Cel mai pregnant este însă tipul afectiv de prejudecată care conține un complex de sentimente și trăiri negative față de ceilalți. Cele mai expuse categorii sociale care sunt marginalizate, discriminate și expuse la prejudecăți sunt persoanele cu dizabilități, grupurile etnice și persoanele cu orientare sexuală diferită de cea majoritară.

Pentru îndeplinirea scopurilor enumerate mai sus, autoritățile naționale veghează la protecția drepturilor persoanelor discriminate prin aplicarea de prevederi legislative fundamentale, precum cele ale O. G. nr. 137/ 2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare sau cele ale H.G. nr. 1194/ 2001 privind organizarea și funcționarea Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării, Codul Civil, Codul Muncii cu republicările și actualizările în vigoare. La nivel internațional, cel mai reprezentativ instrument juridic de combatere a discriminării este Convenția Internațională pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare, ce oferă un cadru legislativ universal-valabil țărilor europene implicate în protecția cetățenilor împotriva discriminării, și implicit, în asigurarea dreptului acestora la egalitate de șanse și tratament.

Concluzie:

După cum am remarcat, stereotipurile sunt reprezentări sociale de tip tradiționalist și rigid care se abat de la realitate. Acestea permit evidențierea și valorizarea individuală dar și la nivel de grup prin raportare la alte grupuri de referință percepute drept negative, în ideea de a crește stima de sine a membrilor unui grup.

Observând prin caracteristicile enumerate mai sus forța și consolidarea puternică a grupului în funcție de ideile preconceptionale comune, tindem să credem că

grupul constituit pe idei și reprezentări sociale similare este unul bine consolidat. În realitate însă, suntem de părere că dacă stereotipurile și prejudecățile care stau la baza consolidării grupului ar fi condus la armonie, aceste pattern-uri intens înrădăcinate la nivel de grup precum și trăirile și conceptele mentale negative dezvoltate de membrii săi nu ar exista.

Din păcate însă, stereotipurile și prejudecățile nu sunt definite prin lege, prin urmare nici nu pot fi sancționate. Singura formă recunoscută de legiuitor, la nivel european, ce poate fi sancționată de autorități, ce reprezintă proiecții nemijlocite și nefiltrate mental ale stereotipurilor și prejudecăților fiind discriminarea.

References:

1. Botoșineanu, F. Reprezentarea socială a persoanelor cu dizabilități din România, Ed. Alfa, Iași, 2011;
2. Gheorghe, T. et Cerceloiu, M. Responsabilitate și marketing organizațional în asistența socială a persoanelor cu handicap, Ed. Eikon, București, 2018;
3. Stanciu, C. Politicile sociale și asistența socială, Ed. de Vest, Timișoara, 2014.